

Людмила Пономаренко

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
м. Суми

Ольга Полякова

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
м. Суми

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТАВНИЦТВА ЯК ФОРМИ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Анотація. У статті схарактеризовано нормативно-правове забезпечення наставництва як форми підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Представлено зміст поняття «наставництво» відповідно до чинного вітчизняного законодавства. Також виділено групи нормативно-правового забезпечення наставництва як форми підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Визначено тенденції реалізації державної політики стосовно забезпечення належних умов життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, наставництво, інституційні заклади, наставники, нормативно-правове забезпечення.

За даними Миколи Кулеби, Уповноваженого Президента України з прав дитини, наразі в Україні 96 тисяч дітей навчаються у близько 600 інтернатних закладах освіти. Це загальноосвітні та спеціальні школи-інтернати, центри соціально-психологічної реабілітації, музичні та спортивні школи-інтернати тощо. З них понад 90 тисяч дітей – це діти, які мають біологічних батьків. «Ці діти – так звані соціальні сироти, хоч, відповідно до законодавства, такого поняття немає. Але статистика свідчить, що велика кількість дітей, які живуть

в інтернатах, не мають достатнього спілкування, турботи та догляду з боку їхніх батьків. Ці діти – заручники системи. Фактично вони є сиротами, але не можуть бути усиновлені через відсутність статусу дитини-сироти» [1].

Поліпшення становища дітей, які виховуються в інституційних закладах, створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку, а також підготовка до самостійного життя має стати одним із напрямів реалізації державної соціальної політики. Наставництво нині виступає однією з інноваційних форм підтримки дітей, які залишилися без піклування батьків.

Нормативно-правове регулювання процесу наставництва розпочато з 05 жовтня 2016 року, коли Президентом України підписано закон № 1504-VIII від 08.09.2016, відповідно до якого були внесені зміни до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [3].

У зазначеному законі законотворцем чітко визначено зміст дефініції «наставництво» (його мета, завдання, способи здійснення) та дотичних понять.

Зауважимо, що відповідно до чинного законодавства наставництво – є добровільною безоплатною діяльністю наставника з надання дитині, яка проживає у інтернатному закладі, індивідуальної підтримки та допомоги, насамперед у підготовці до самостійного життя [2]. Відповідно, наставником визначається повнолітня дієздатна особа, яка здійснює діяльність з надання дитині, яка проживає у закладі для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, іншому закладі для дітей, індивідуальної підтримки та допомоги, насамперед у підготовці до самостійного життя [Там само].

Загалом у сфері законодавства щодо наставництва, як форми підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, можна виділити наступні групи нормативно-правового забезпечення:

1. Нормативно-правове забезпечення у сфері захисту прав дітей: Конвенція ООН про права дитини, Конституція України, Сімейний кодекс, Цивільний кодекс, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Закон України «Про

охорону дитинства», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо.

2. Нормативно-правове забезпечення у сфері соціальної підтримки і соціального забезпечення сім'ї, яка опинилася в складних життєвих обставинах: Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Закон України «Про соціальні послуги», Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» тощо.

3. Нормативно-правове забезпечення виявлення дітей, які залишилися без піклування батьків та їх подальшого влаштування: Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу», Постанова Кабінету Міністрів «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» тощо.

4. Нормативно-правове регулювання діяльності закладів інституційного догляду. Обширність нормативно-правової бази у цьому напрямі ускладнює процес державного управління у сфері інституційного догляду та виховання і вимагає постійного внесення змін в умовах функціонування інституційних закладів. До цього напрямку слід віднести нормативно-правові акти, які спрямовані на:

- регулювання діяльності закладів відповідно до категорій дітей, що перебувають у системі;

- забезпечення професійної діяльності обслуговуючого персоналу та педагогічних працівників;

- забезпечення фінансових умов утримання вихованців інституційних закладів;

- забезпечення навчально-виховних умов сприятливих для розвитку дитини;

- забезпечення медичних, реабілітаційних та санітарно-гігієнічних умов в інституційних закладах;

- забезпечення прав дітей, що перебувають на вихованні у інституційних закладах.

5. Нормативно-правове забезпечення власне процесу здійснення наставництва над дитиною: Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 року № 465 «Деякі питання здійснення наставництва над дитиною».

Визначення груп законів у сфері нормативно-правового забезпечення наставництва як форми підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування дозволяє виділити наступні тенденції реалізації державної політики стосовно забезпечення належних умов життя дітей даної категорії, а саме [2]:

- деінституалізація системи догляду за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;
- удосконалення механізму забезпечення права на житло дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- удосконалення системи зберігання житла дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування або його відновлення;
- упровадження надання послуг на рівні громади через принцип єдиного вікна;
- пріоритетність сімейних форм виховання (прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу) над інституційними;
- подальший розвиток послуги з альтернативного догляду (патронат над дитиною);
- запровадження і розвиток наставництва як послуги щодо підготовки дітей до самостійного життя.

Таким чином, успішна організація наставництва, як форми підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, нині має забезпечувати найкращі інтереси дітей, які виховуються в інституційних закладах, а також створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку, а також підготовки до самостійного життя. Реалізація наявного нині законодавства щодо наставництва має високий потенціал щодо забезпечення на практиці гарантій дотримання прав та інтересів дітей, які залишилися без батьківської турботи і проживають в інституційних закладах.

Перспективи подальших розвідок авторки вбачають у розробці шляхів оптимізації процесу впровадження наставництва як форми

підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Список використаних джерел

1. Держава має забезпечити право кожної дитини виховуватися в сім'ї – Микола Кулеба. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВОЛОДИМИР ЗЕЛЕНСЬКИЙ : Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/news/derzhava-maye-zabezpechiti-pravo-kozhnoyi-ditini-vihovuvatis-57565> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Деякі питання здійснення наставництва над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 р. № 465 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
3. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» щодо наставництва. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1504-19>. (дата звернення: 27.10.2020).

Єлизавета Попова

студентка

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ДО ПИТАННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ПІДЛІТКАМИ

Автор піднімає питання щодо методичного забезпечення соціальної роботи з обдарованими підлітками. Висвітлює технології соціальної роботи, які допомагають виявити проблеми різного рівня у обдарованих підлітків. Зазначає форми і методи які застосовують у взаємодії з обдарованими підлітками.

Ключові слова: обдаровані підлітки, соціальний педагог, технології соціальної роботи.

Одним з основних завдань сучасної системи освіти є виявлення та підтримка обдарованих дітей, розвиток їх інтелектуальних, творчих здібностей, здатності до самореалізації в майбутньому. Важливим напрямом діяльності соціального педагога є робота з обдарованими підлітками, яка потребує якісного методичного забезпечення. Робота з обдарованими підлітками характеризується педагогічними та психологічними складностями, обумовленими різноманіттям типів